

Anmälningar mot Kriminalvården, häktena Saltvik, Salberga och Umeå om att intagna nekats att ringa s.k. ankomstsamtal

Beslutet i korthet: Två personer som var häktade klagade på att de inte fått underrätta sina anhöriga när de kom till häktet Salberga. JO:s utredning visar att personerna var frihetsberövade på grund av misstanke om brott och att de förflyttats till häktet Salberga från andra häkten. I JO:s beslut konstateras att det inte fanns någon författningsreglerad skyldighet för häktet att underrätta de häktades anhöriga. JO uttalar alltså inte någon kritik mot Kriminalvården.

I beslutet hänvisar JO till tidigare uttalanden i frågor om underrättelser till anhöriga eller närstående om frihetsberövande (dnr 1944-2013). I sitt yttrande till JO i det ärendet anförde Kriminalvården att myndigheten har för avsikt att ta fram gemensamma rutiner för hur frågor om underrättelser till närstående ska hanteras. JO kommer att följa upp Kriminalvårdens arbete med att ta fram gemensamma rutiner.

JO överlämnar också en kopia av beslutet till Justitiedepartementet och riksdagens justitieutskott för kännedom. Det beror på att JO har svårt att se att det skulle finnas sakliga skäl till skillnaden i underrättelseskyldighet när det gäller personer som frihetsberövats på grund av misstanke om brott och personer som frihetsberövats på annan grund, se 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, RB, respektive 3 § häktesförordningen (2010:2011).

Anmälningar

I två anmälningar som kom in till JO den 5 januari 2015 klagade AA respektive BB på att de inte fått möjlighet att underrätta sina anhöriga om var de befinner sig, s.k. ankomstsamtal. De anförde i huvudsak följande:

AA

Häktet Salberga har åsidosatt hans rätt att kontakta närmast anhöriga genom att förvägra honom att ringa ankomstsamtal. Vid förfrågan fick han svar att häktet inte har det som kutym eller liknande. Det är kränkande med tanke på hans redan inskränkta tillvaro som häktad. Dessutom är det oerhört respektlöst mot hans mor som varit oroad eftersom han inte hört av sig. Det aktuella telefonnumret är sedan en tid tillbaka inlagt i INTIK-systemet, vilket gör det hela än mer anmärkningsvärt. Under den fyra dagar långa resan från häktet Luleå nekades han även att ringa från häktena Umeå och Saltvik.

BB

När han kom till häktet Salberga frågade han om han fick ringa ankomstsamtal till sin familj och till sin flickvän, men personalen sa nej. Ingen visste var han var, inte ens hans advokat. Efter några dagar ringde han sin advokat och berättade att han hade förflyttats till häktet Salberga.

Utredning

JO begärde att Kriminalvården skulle yttra sig över det som AA och BB anfört. JO begärde också att det skulle framgå av yttrandet om Kriminalvården tagit fram gemensamma rutiner för hur frågor om underrättelser till närstående ska hanteras (se JO:s beslut i dnr 1944-2013).

Kriminalvårdens remissvar

I sitt remissvar anförde Kriminalvårdens huvudkontor, genom enhetschefen CC, följande:

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från häktet Salberga, häktet Umeå och häktet Saltvik. Uppgifter har även inhämtats från KLAS/KVR [*Kriminalvårdens klientadministrativa system, JO:s anm.*]. Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram:

Häktet Salberga

Häktet Salberga beviljar regelmässigt intagna som är berövade friheten på annan grund än misstanke om brott telefonsamtal till närstående i samband med ankomst till häktet, i enlighet med 3 § häktesförordningen (2010:2010). Intagna som är berövade friheten på grund av misstanke om brott informeras vid ankomsten till häktet om att ankomstsamtal till närstående inte beviljas per automatik. Detta sker i det särskilda samtal som personal håller med varje nyanländ intagen. I samtalet lämnas också information om att den intagne har möjlighet att ansöka om telefontillstånd inom INTIK och telefonsamtal utom INTIK. Vid samtalen används en checklista för att säkerställa att samtliga intagna får all information som ska lämnas i samband med ankomsten. Det är kriminalvårdsinspektören som beslutar om samtal utanför INTIK. Denne har uppgett att häktet brukar bevilja sådana samtal i relativt stor utsträckning.

AA och BB var båda frihetsberövade på grund av misstanke om brott då de var intagna i häktet Salberga.

AA ankom häktet Salberga den 25 december 2014 från häktet Luleå, via häktena Umeå och Saltvik. Personal höll samtal med honom den 26 december 2014. Den 29 december 2014 lades telefontillstånd avseende hans föräldrar in i INTIK. AA ansökte inte om att få ringa något samtal utanför INTIK. Han förflyttades till anstalt den 9 februari 2015.

BB ankom häktet Salberga den 27 november 2014 från häktet Göteborg. Personal höll samtal med honom samma dag. BB ansökte inte om att få ringa något samtal utanför INTIK under sin vistelse i häktet, förutom till sin offentliga försvarare. Sådana samtal hanteras dock formlost och den intagne behöver endast säga till personalen när han vill ringa. BB förflyttades till anstalt den 10 februari 2015.

Häktet Umeå och häktet Saltvik

Den 22 december 2014 förflyttades AA från häktet Luleå till häktet Salberga. Han gjorde två uppehåll under transporten, ett i häktet Umeå och ett i häktet

Saltvik. AA var inskriven i häktet Umeå i ett dygn och i häktet Saltvik nästan två dygn då det inte fanns någon transport att tillgå under julhelgen. Han ankom till häktet Salberga den 25 december 2014.

Såväl häktet Saltvik som häktet Umeå tillåter en intagen som är häktad och inskriven för transport att på begäran ringa en anhörig eller annan, om den intagne på tidigare häkte har haft telefonkontakt med den personen. På häktet Umeå försöker man även tillmötesgå den intagnes begäran att få inlagt det tidigare beviljade tillståndet i INTIK-systemet, om resurser finns för det. I häktet Luleå hade AA telefontillstånd till bland annat sin mor och far. Visserligen fortsätter telefontillstånd till närstående att gälla när den intagne förflyttas till ett annat häkte. Med beaktande av att den häktade undantagsvis är inskriven mer än ett dygn finns dock sällan något utrymme för att administrera en sådan överflytt. Någon dokumentation om att AA under sin vistelse i häktet Umeå och häktet Saltvik skulle ha begärt att få ringa sin mor eller annan finns inte.

Författningsbestämmelser

Av 24 kap. 21 a § rättegångsbalken framgår följande. När någon har frihetsberövats genom gripande enligt 7 § första stycket, genom överlämnande till en polisman enligt 7 § andra stycket och då inte har frigivits, genom anhållande eller genom häktning enligt 17 §, ska någon av den frihetsberövades närmaste anhöriga eller någon annan person som står den frihetsberövade särskilt nära underrättas om frihetsberövandet så snart det kan ske utan men för utredningen. Om den frihetsberövade motsätter sig att någon underrättas om frihetsberövandet, får underrättelse lämnas bara om det finns synnerliga skäl. Underrättelse behöver inte lämnas om frihetsberövandet har upphört.

Av 3 § häktesförordningen (2010:2011) framgår följande. En intagen som har berövats friheten på annan grund än misstanke om brott ska i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal få tillfälle att underrätta närstående om var han eller hon befinner sig, om inte särskilda skäl talar mot det. Detsamma gäller när den intagne flyttats från en förvaringslokal till en annan.

Av allmänna råd till 3 § häktesförordningen i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte (KVFS 2011:2) framgår bl.a. att den intagnes rätt att underrätta närstående om var han eller hon befinner sig i anslutning till att han eller hon tas in i häkte eller flyttas från ett häkte till ett annat bör normalt omfatta en person.

Kriminalvårdens bedömning

AA och BB har framfört klagomål om att häktet Salberga inte har tillåtit dem att ringa s.k. ankomstsamtal till närstående. Häktet har uppgett att varje intagen som ankommer till häktet får information om sin möjlighet att ansöka om tillstånd att ringa både inom och utom INTIK-systemet, och att en särskild checklista används vid samtalen för att säkerställa att varje intagen får all relevant information. Sådana samtal hölls med AA och BB i samband med deras ankomst till häktet. Det finns ingen ansökan registrerad från vare sig AA eller BB om s.k. ankomstsamtal. Det finns heller ingen dokumentation som visar att någon av dem skulle ha framställt ett muntligt önskemål om att få ringa ett sådant samtal. Det har inte framkommit något i utredningen som tyder på att AA eller BB har nekats att ringa ett samtal till närstående eller att de skulle ha fått information om att s.k. ankomstsamtal generellt sett inte sker från häktet Salberga.

AA har även uppgivit att han under sin fyra dagar långa resa från häktet Luleå dessutom har nekats att ringa från häkten i Umeå och Saltvik. Av inhämtad utredning från häktet Umeå och häktet Saltvik framgår att det inte finns någon dokumentation om att AA under sin vistelse i häktet Umeå och häktet Saltvik skulle ha begärt att få ringa sin mor eller annan.

Det finns således inget som tyder på att AA eller BB skulle ha nekats att ringa s.k. ankomstsamtal från de aktuella häktena.

Kriminalvården vill också påpeka att såväl AA som BB var intagna i häktet på grund av misstanke om brott. Till skillnad från vad som gäller för personer som berövats friheten på annan grund än misstanke om brott finns ingen underrättelseskyldighet till närstående när en intagen som är häktad förflyttas från ett häkte till ett annat. Enligt JO:s mening torde det dock i många fall finnas starka skäl för de anhöriga till en frihetsberövad att få vetskap om att den närstående förflyttats till en annan förvaringslokal (jfr JO 1944-2013). Kriminalvården delar denna uppfattning. Så som regleringen ser ut i dagsläget gäller dock endast underrättelseskyldighet vid flytt mellan förvaringslokaler enligt 3 § häktesförordningen.

Kriminalvården angav i sitt yttrande till JO i ovan nämnt ärende att Kriminalvården har för avsikt att ta fram gemensamma rutiner för hur dessa frågor ska hanteras för att garantera en enhetlig och korrekt tillämpning inom myndigheten. Kriminalvården har ännu inte avslutat arbetet med att ta fram en sådan gemensam rutin, men inriktningen är att den ska arbetas in i en befintlig handbok. Bedömningen är att arbetet kommer kunna slutföras före sommaren [2015, JO:s *anm.*].

BB och AA gavs tillfälle att kommentera remissvaret.

Vid kontakt med Kriminalvårdens huvudkontor den 12 januari 2016 fick jag veta att Kriminalvården ännu inte har avslutat arbetet med att ta fram gemensamma rutiner för hur frågor om underrättelser till närstående ska hanteras. Arbetet har påbörjats, och Kriminalvårdens förhoppning är att arbetet ska kunna slutföras någon gång under våren 2016.

Rättslig reglering

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för de bestämmelser som har betydelse i ärendet. Som framgår av den redogörelsen finns det bestämmelser om att anhöriga respektive närstående till frihetsberövade personer ska underrättas om frihetsberövandet dels i 3 § häktesförordningen (2010:2011), dels i 24 kap. 21 a § RB. Vilken av bestämmelserna som är tillämplig beror på om frihetsberövandet skett på grund av misstanke om brott eller på annan grund.

Bedömning

Ingen kritik mot häktet Salberga

Som Kriminalvården redogjort för finns det inte någon skyldighet att underrätta någon anhörig när en intagen som är häktad på grund av misstanke om brott förflyttas från ett häkte till ett annat, se 24 kap. 21 a § RB. Av utredningen framgår att AA och BB var frihetsberövade på grund av misstanke om brott och att de kom till häktet Salberga efter förflyttning från andra häkten. Det fanns alltså inte någon författningsreglerad skyldighet för häktet att underrätta någon anhörig om att AA respektive BB förflyttats dit.

AA och BB har beskrivit att de fått nekande svar när de frågat efter att få underrätta sina anhöriga. Enligt Kriminalvården har det dock inte framkommit något i utredningen som tyder på att AA eller BB har nekats att ringa ett samtal

till närstående eller att de skulle ha fått information om att s.k. ankomstsamtal generellt sett inte rings från häktet Salberga. Jag konstaterar att det som har kommit fram genom utredningen inte ger mig anledning att rikta någon kritik mot häktet Salberga.

Ingen kritik mot häktena Umeå och Saltvik

AA har även uppgett att han under sin fyra dagar långa resa från häktet Luleå nekades att ringa från häktena Umeå och Saltvik. Enligt Kriminalvården finns det inte någon dokumentation om att AA under sin vistelse i häktena Umeå och Saltvik skulle ha begärt att få ringa sin mor eller någon annan. Jag konstaterar att det som har kommit fram genom utredningen inte ger mig anledning att rikta någon kritik mot häktena Umeå och Saltvik.

Gemensamma rutiner för underrättelser till närstående

Som framgår av Kriminalvårdens yttrande har jag i ett tidigare beslut berört frågor om underrättelser till anhöriga eller närstående om frihetsberövande (dnr 1944-2013). I sitt yttrande till JO i det ärendet anförde Kriminalvården att myndigheten hade för avsikt att ta fram gemensamma rutiner för hur frågor om underrättelser till närstående ska hanteras. Jag har fått veta att arbetet med de gemensamma rutinerna har påbörjats och att Kriminalvårdens förhoppning är att arbetet ska kunna slutföras någon gång under våren 2016.

Uppföljning

Jag kommer att följa upp att Kriminalvården arbetar fram gemensamma rutiner för hur frågor om underrättelser till närstående ska hanteras. Av denna anledning önskar jag ta del av de rutiner som Kriminalvården arbetar fram.

Beslutet överlämnas till Justitiedepartementet och riksdagens justitieutskott

Som framgår ovan finns det inte någon skyldighet att underrätta närstående när en intagen som är häktad på grund av misstanke om brott förflyttas från ett häkte till ett annat, se 24 kap. 21 a § RB. Däremot ska en intagen som frihetsberövats på annan grund än misstanke om brott få tillfälle att underrätta närstående även när han eller hon flyttats från ett häkte till ett annat, se 3 § häktesförordningen (2010:2011). I förarbetena till 24 kap. 21 a § RB uttalades att det kanske främsta syftet med underrättelseskyldigheten är att anhöriga och andra inte ska behöva oro sig över vart deras närstående tagit vägen. Vidare uttalades att den som har frihetsberövats i många fall kan känna sig bättre till mods av vetskapen om att någon närstående vet var han eller hon befinner sig (prop. 2007/08:47 s. 18 f.). I det tidigare beslut som nämnts ovan uttalade jag att det är svårt att se att det skulle finnas sakliga skäl till den beskrivna skillnaden i underrättelseskyldigheten (dnr 1944-2013). Det torde i många fall finnas starka skäl för de anhöriga till en person som frihetsberövats på grund av misstanke om brott att få vetskap om att den närstående förflyttats till en annan förvaringslokal. Jag noterar att Kriminalvården delar denna uppfattning. Jag finner mot

denna bakgrund skäl att överlämna en kopia av detta beslut till Justitiedepartementet och riksdagens justitieutskott för kännedom.

Ärendet avslutas.